

OLMMOŠVUOIGATVUODDAID OPPAMÁILMMÁLÁS JULGAŠTUS

Danne go friddjavuoda, vanhurskisvuoda ja rófi vuoddu máilmmis lea buot olmmošgoddái gullevaččaid lunddolaš olmmošárvvu dovddiidus ja sin dássásaš ja massemeahttun vuoigatvuodaid dovddiidus,

danne go olgguštus olmmošvuoigatvuodain ja badjelgeahččanvuhta daid hárrái lea mielddisbuktón veahkójoaš daguid, mat leat suorggahan olmmošgotti oamedovddu, ja danne go álbmogiid alimus joksannearrin lea dovddastuvvon dakkóraš máilmmi ovdašaddu, gos lea sárdnun- ja oskufriddjavuohta ja gos lea balus ja headis friddjavuohta,

danne go lea vealtameahttun dárbbášlaš suodjalit olmmošvuoigatvuodaid lóga bokte, amaset olbmot fertet manimuš headisteaset stuimódaga noastit bóggovólddi ja soardu vuostá,

danne go lea deatalaš ovddidit ustittlaš gaskavuodaid górgedusa nóchšuvnnaid gaskkas,

danne go Ovttastuvvon Naššuvnnaid álbmogat lihtu bokte oddasis duodaštit sin oskkuset olbmo vuoddovuoigatvuodaide, olmmošoktagasa árvui ja mávssolašvuhtii, olmmáiolbmo ja nissonolbmo dássásaš vuoigatvuodaide, ja leat soahpan ovddidit sosiólalaš ovdáneami ja buorrónaddit eallineavttuid stuorit friddjavuoda siste,

danne go miellahttostádat leat geatnegahttón iežaset, Ovttastuvvon Náššuvnnlaiguin ovttasbargadettiin, váfistit olmmošvuoigatvuodaid oppalaš gudnejahttojumi ja doahttaleami,

danne go dáid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid oktasáš ipmárdusas lea stuorimus mávssolašvuhta dan fertemuša duohtandahkamis,

de danne

OAIVEČOAHKKIN

dókko bokte almmuha

dón olmmošvuoigatvuodaid oppamáilmmálaš julgaštusa oktasáš joksannearrin buot álbmogiidda ja buot naššuvnaide vai juohke olmmošoktagasa ja juohke servodateissevólđi, álo muittus anedettiin dón julgaštusa, vikkašii oahpahusa ja bajáseassima bokte ovddidit gudnejahttojumi dáid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid hárrái, ja naššuvnnalaš ja internaššuvnnalaš doaibmabijuid bokte váfistit ahte dat šaddet oppalaččat ja fámolaaččat dovddastuvvot ja doahttaluvvot sihke miellahttostáhtaid iežas álbmoga siste ja daid lógavólđi vuolde orru rádjosiid álbmogiid siste.

Artihkkal 1.

Buot olbmot leat rieğodan friddjan ja olmmošárvvu ja olmmošvuoigatvuodaid dáfus dássásaččat,

Artihkkal 2.

Juohkehaš lea vuoigaduvvon buot daid vuoigatvuodaide ja friddjavuodaide, mat dón julgaštusas leat namahuvvon, almmá mange vealahaga, náli, ivnni, sohka-beali, giela, osku, politihkalaš dahje eará miellaguottu, naššuvnnalaš dahje sosiólalaš surggiideami, opmodaga, rieğódeami dahje eará dilálašvuoda dáfus.

Orruneatnama dahje -guovllu politihkalaš, lógavólđdálaš dahje internaššuvnnalaš dilli maiddá ii galga váikkuhit vealahusa, lehkos dat eanan dahje guovlu iešstivrejeaddji dahje earáid geahe vuolde dahje muđui mange lóhkái earáid hálddus stivrra dáfus.

Artihkkal 3.

Juohke olbmoss lea vuoigatvuoha eallimii, friddjavuhtii ja persovnnalaš oadjebasvuhtii.

Artihkkal 4.

Ii oktage galga dollojuvvot šlávvan dahje bóguu bálvallas. Šlávva-vuoha ja šlávva-árvvi joraheapmi, vaikko guđege vuogi mielde, galgá leat gildojuvvon.

Artihkkal 5.

Ii oktage galga illastusa vuollái dagahuvvot dahje goaves, olmmošmeahttun dahje vuolideaddji giedahallama dahje ránggáštusa vuollái.

Artihkkal 6.

Juohke olbmoss lea juohke sajis vuoigatvuoha dasa, ahte son galgá dovddastuvvot olmmošoktagassan lóga ovddas.

Artihkkal 7.

Buohkat leat lóga ovddas dássásaččat ja almmá mangelógón vealahusa haga lea buohkain vuoigatvuoha oažžut seammá lóhkasuodjalusa. Buohkain lea dássásaš vuoigatvuoha oažžut lóga suodjalusa buotlógón vealahusa vuostá, man bokte dat julgaštus riikkokuovvo, ja juohkelógón ávvážallusa vuostá danlógón vealahusa dahkamii.

Artihkkal 8.

Juohkehaččas lea vuoigatvuoha oažžut ulmmálaš veahki dohkólaš naššuvnnalaš duopmostuolun dakkóraš daguid vuostá mat riikkot daid vuoddodahkki vuoigatvuodaid, mat leat sutnje addon vuoddodásahusa dahje lóga bokte.

Artihkkal 9.

Ii oktage galga sahte sivas gitta vólđojuvvot, giddagassii biddjojuvvot dahje riikkabáhtarusii áddjojuvvot.

Artihkkal 10

Go geange vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát galget mearriduvvot, ja go su vuostá nostojuvvon ránggáštuslivahis galgá merrejuvvot, de juohke olbmoss lea ollislaš dássásaš vuoigatvuoha oažžut vónhurskkis ja almmolaš ášševuodjima sorjjasmeahttun ja bealátgeahtes duopmostuolo ovddas.

Artihkkal 11.

Juohke olbmoss guhte ránggáštusvuloš daguin sivahuvvo, lea vuoigatvuoha lohkkuojuvvot vigiheapmin gitta dasságo su sivalašvuoha lea nanuduvvon almmolaš duopmostuolo riektemeanuin, main sus leat leamaš buot dat dohkódusat mat leat dárbbášlaččat iežas bealuštussii.

Ii oktage galga dubmejuvvot ránggáštussii dakkór dagu dahje šlábimahusa ovddas, mii dahkuđiggi ii lean ránggáštusvuloš naššuvnnalaš lóga mielde dahje álbmotrievtti mielde. Iige galga garraset duomu sáhttit cealkit go dan mii lógas leai mearriduvvon dalle go ránggáštusvuloš dahku dáhpuhuvai.

Artihkkal 12.

Ii oktage galga gillát evttolaš seaguheami iežas olitahašeallimii, bearrašii, ruktui dahje reivelonohallamii, iige alageavvama gudni dahje máinnolmasvuoda ala. Juohkeillaš lea vuoigaduvvon lóga suodjalussii dakkór seaguheami dahje alageavvama vuostá.

Artihkkal 13.

Juohkehaččas lea vuoigatvuoha friddja johtalit ja friddja válljet alccesis orrunsaji stáhta rájiid siskkobealde.

Juohkehaččas lea vuoigatvuoha vuolgit riikkas eret, maiddái iežas riikkas, ja móhecat ruoktot su iežas riikii.

Artihkkal 14.

Juohkehaččas lea vuoigatvuoha vierroriikkain ohat ja oažžut dorvobáikki doarrádallama sivas.

Dát vuoigatvuoha ii sáhte čurvojuvvot doarjjan go riektedoarrádallama duodalaš vuoddun leat eahpepolitihkalaš riikkosat dahje dagut, mat leat Ovttastuvvon Náššuvnnaid ulbmiliid ja vuoddojurdagiid vuostá.

Artihkkal 15.

Juohkehaččas lea vuoigatvuoha stáhtaboargárvuhtii.

Ii ovttasge galga evttolaččat vólđojuvvot eret stáhtaboargárvuoha, dahje biehttaluvvot vuoigatvuoha molsut stáhtaboargarvuoda.

Artihkkal 16.

Dievasahkósaš olmmáolbmuiin ja nissonolbmuiin lea vuoigatvuohta náitalit ja vuodđudit bearraša almmá mange ráddjehusaillaga mii boahhtá nális, náššuvnnalašvuodas dahje oskkus. Sis lea gáibádus dássósaš vuoigatvuodaide náitosa dáfus, náitosa áiggi ja náitosa háddjehusa manngá.

Náittosvuhtii mannan galgá dušše dalle dáhphuvvat go friddja ja ollislaš miedáhus guktuid saddi beallelaččaid bealis lea duodaštuvvon.

Bearaš lea servodaga lunddolas vuoddooktavuohta ja servodat ja stáhta galgá dan suodjalit.

Artihkkal 17.

Juolliieilaččas lea vuoigatvuohta opmodaga eaiggodúššat, okto dahje earrásiiguin searvólagaid.

Ii ovttaga galgga su opmodaga evttoláččat eret váldojuvvot.

Artihkkal 18.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta jurddašan-, oamedovddu- ja oskufriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuoda religiovnna dahje oskku ovdandoallamii juogo okto dahje earrásiiguin searvólagaid, almmolaččat dahje oktasáččat, oallpalleami bokte, meanuid bokte, bálvalusa bokte ja religiovnnaš vieruid basuhemiin.

Artihkkal 19.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oaivil- ja sátnefriddjavuhtii. Dát vuoigatvuohta sisttisdoallá friddjavuoda čuoččuhit oaiviliid almmá earrásiid seaguhushága, ja friddjavuoda oheat, vuostávdáidit ja almmuhit dieduid ja oainnuid juohkelágán almmuhusgaskomiid čada, beroškeahttá riikarájiin.

Artihkkal 20

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta ráfálaš čoaikkimiin ja ovttastumiin friddja oassádallat.

Ii oktage galgga bággejuvvot searvat makkórge ovttastupmái.

Artihkkal 21

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta lea osolaš iežas riikka stivrejumis, juogo vuigestaga dahje friddja válljejuvvon ovdasteddjiid bokte.

Juohkehaččas lea dássósaš vuoigatvuohta beassat iežas riikka almmolaš doaimmaide.

Álbmoga dáhttu lea almmolaš válddi vuodđu. Dát dáhttu galgá dovdosii boahtit mearreáigásaš ja duodalaš vólggain main oppalaš ja dássósaš jienastanvuoigatvuohta čiegus jienasteapmi dahje eará ovttaárvosaš friddja jienastanvuohki.

Artihkkal 22

Servodatmiellahttun lea juohkehaččas vuoigatvuohta sosiálalaš oadjebasvuhtii ja juohkehaš sáhtttá gáibidit ahte dat ekonomalaš, sosiálalaš ja kultuvrralaš buorit, mat leat vealtameahttun dárbbalaččat olbmo árvui ja su persovnnalaš friddja ovdóneapmái, duohtandahkkojuvvotit náššuvnnalaš doaibmabijuid bokte ja internaššuvnnalaš ovttag barggu bokte vuhtii válddedettiin juohke sierralaš stáhta organisašuvnna ja veahkkeváriid.

Artihkkal 23

Juohkehaččas lea dássósaš vuoigatvuohta oažžut barggu, beassat friddja válljet alcesis fitnu, oažžut vánhurskkis ja buriid bargoeavttuid ja oažžut suodjalusa bargguhisvuoda vuostá.

Almmá mange vealahusahaga lea juohkehaččas vuoigatvuohta oažžut seammá bálkká seammá barggu ovddas.

Juohke barggolaččas lea vuoigatvuohta oažžut vánhurskkis ja govttolaš mávssu, mii dáhkida sutnje alcesis ja su bearrašii olmmošárvvolaš áigáboadu, ja mii, juos dárbbalažžan ádjehuvvo, ollistuvvo eará sosiálalaš suodjalusa bokte.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuodđudit fágaserviid, ja miellahttun searvat dakkáriidda, suodjalan dihte iežas beroštumiid.

Artihkkal 24

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta vuoigatvuohta vuoigadussii ja luopmoáigái: dan vuoigatvuoda vuollái gullá maiddá bargoáiggi govttolaš ráddjehus ja mearreáigásaš bálkkáhuvvon luopmu.

Artihkkal 25

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta dan muddosaš eallindássói, ahte dat dáhkida su ja su bearraša dearvvašvuoda ja buorredili borramuša, biktasiid, ásoadaga ja dearvvašfuola dáfus, ja maiddá dárbbalaš sosiálalaš addosiid dáfus ja velá lassin oadjebasvuoda dáfus go bargguhisvuohta , buohcuvuoda, bargolámisvuohta, leaskavuohta, boarisvuohta dahjege mudui birgenváldjitvuohta deaivida, masa olmmoš ieš ii leat sivalaš.

Etniin ja mánáin lea vuoigatvuohta sierralaš ovddasmorrašii ja veahkkái. Buot mánáin, lehkuset sii dal riegdán náittosvuoda siskobealde dahje olggobealde, galgá lea seammá sosiálalaš suodjalus.

Artihkkal 26.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oahpahussii. Oahpahus galgá addojuvvot almmá mávssushága, goit álgo- ja vuoddoahpahusa dáfus. Álgooahpahus galgá leat bákkolaš. Buohkain galgá leat vejolašvuohta fidnooahpahusa oažžut ja buohkaide galgá leat dássósaš vejolašvuohta váldit alit oahpahusa veajuideaset mielde.

Oahpahus galgá atnit joksanearrin gárgedit olmmošlaš persovnnalašvuoda ja nannudit olmmošvuoigatvuodaid ja vuododahkki friddjavuodaid gudnejahttojumi. Dat galgá ovddidit ipmárdusa, subálašvuoda ja ustitvuoda buot náššuvnnaid, buot nállejuhkosiid ja buot religiovnna juhkosiid gaskkas ja dat galgá ovdánahttit Ovttastuvvon Náššuvnnaid barggu bisuhan dihte ráfi.

Vónhemiin lea vuosttassadjásaš vuoigatvuohta válljet sin mánáideaset várás oahpahusvuogi.

Artihkkal 27.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta friddja oassádallat servodaga kultuvrralaš eallimis, návdašit máhttáidniin ja šaddat osolažžan diedalaš ovdóneapmái ja daid buriide, mat das čuvvot.

Juohkehaččas lea vuoigatvuohta oažžut daidda vuoigálaš ja ávnnaslaš beroštumiide suodjalusa, mat čuvvot boadusin vaikko guđelágán diedalas, girjjílaš dahje móhtolaš dahkosis, maid guhtege ieš lea ávdnen.

Artihkkal 28.

Juohkehaš sáhtttá gáibidit dakkár sosiálalaš ja internašuvnnalaš ortnega mii ollislaččat sáhtttá duohtandahkat daid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid , mat dón julggaštusas leat namuhuvvon.

Artihkkal 29.

Juohkellaččas leat dat geatnegasvuodat servodaga guovdu, mat aitonassii dahket vejolažžan persovnnalašvuoda friddja ja dievaslaš ovdóneami.

Geavahettiin vuoigatvuodaidis ja návddašettiin friddjavuodaidis ii leat oktage earálgán ráddjehusa vuloš, go dakkáriid mat lága bokte leat mearriduvvon aitonassii dáhkiid dihte earrásiid vuoigatvuodaid ja friddjavuodaid dárbbalaš dovdiiidusa ja gudnejahttojumi ja deavdin dihte daid gáibádusaid maid morála, almmolaš ortnet ja oppalaš buorredilli demokrátalaš servodagas rievttuid mielde ovdandivu.

Diet vuoigatvuodat ja friddjavuodat eai guđege dáhphusas sáhte adnojuvvot vuostá Ovttastuvvon Náššuvnnaid ulbmiliid ja vuoddojurdagiid.

Artihkkal 30.

Ii mihkkige dón julggaštusas sáhte nu dulkojuvvot ahte dat vuoigada ovttage stáhta, juhkosa dahje olmmošoktagasa oassádallat dakkár doaimmas, dahje dahkat dakkár dagu, mii duššindagašii ovttage dain vuoigatvuodain dahje friddjavuodain mat leat namuhuvvon Julggaštusas.